

5. https://msmps.gov.md/sites/default/files/document/suport_de_curs_rom.pdf (vizitat 05.03.2021)
2. Studiul Național. Cunoștințele, Atitudinile și Practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor. Raport sumar. Chiș., 2009
<https://www.unicef.org/moldova/media/1411/file/ECD-KAP-study-2010-RO.pdf> (vizitat 05.03.2021)

DEZVOLTAREA LATURII LEXICO-SEMANTICE ÎN CAZUL TULBURĂRILOR DE LIMBAJ LA PREȘCOLARI

DEVELOPMENT OF THE LEXICO-SEMANTICAL SIDE IN THE CASE OF LANGUAGE DISORDERS IN PRESCHOOL SCHOOLS

Dorina Ponomari, dr., lector univ.,

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Dorina Ponomari, PhD, university lecturer,

"Ion Creanga" SPU of Chisinau

<https://orcid.org/0000-0002-0795-3889>

CZU: 376.37

Abstract

The article presents methods for assessing language, namely the lexical and semantic side of language. The results of the evaluation of a sample of preschoolers with language disorders and the language developed according to age allowed the elaboration of a complex program of psycho-speech therapy intervention. The implementation of the developed program has demonstrated its efficiency and proposes it for application by those concerned.

Key-words: preschool age, language, speech therapy intervention, development of the lexical and semantic side of the language.

Activitatea de vorbire, după Л.Ф. Спирина, Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина, implică o interacțiune și interconectare complexă a tuturor componentelor sale: fonetică, lexico-semantică, gramaticală [2]. Pentru a avea o perspectivă completă asupra limbajului și asupra direcțiilor diagnostice și terapeutice, este potrivită abordarea structuralistă a limbajului (I. Munteanu, C. Hațegan). Conform acestei abordări, limbajul poate fi analizat componential prin prisma laturilor, componentelor sale: latura fonetico-fonologică; latura morfologică; latura sintactică; latura lexico-semantică; latura sintactică; latura pragmatică [1, p.59].

Pentru evaluarea limbajului și anume a laturii lexico-semantică a limbajului au fost selectate un șir de metode care sunt prezentate în continuare.

Testul Cunoașterea vârstei psihologice a limbajului, după Alice Descoeudress. Testul conține 7 probe, aplicabile copiilor cu vârste între 3 și 7 ani, fiecare fiind însoțită de o instrucțiune clară și materiale demonstrative (obiecte reale sau în imagine). Copilul trebuie să deosebească proprietățile contrarii ale obiectelor reale sau din imagini, să completeze lacunele dintr-un text vorbit, să repete șiruri de numere, să cunoască din ce sunt făcute o serie obiecte, să înțeleagă sensul și să găsească contrariul unor termeni (antonime), să numească și să diferențieze culorile, să explice sensul verbelor-acțiune mimate de experimentator.

Tabel 1. Calcularea vârstei psihologice a limbajului

Proba	Coeficientul corespunzător vârstei				
	3 ani	4 ani	5 ani	6 ani	7 ani
I. Contrarii (cu obiecte și imagini)	4	5	6	8	12
II. Lacune	2	3	4	6	8
III. Cifre	3	3	4	5	5
IV. Materii	3	4	5	6	6
V. Contrarii (fără obiecte și imagini)	4	5	6	7	8
VI. Culori	2	3	4	6	8
VII. Verbe	4	6	8	9	11

Calcularea vârstei psihologice a limbajului se obține în funcție de punctajul cumulat la fiecare dintre cele 7 probe, conform baremului. Având rezultatele fiecărui copil la cele 7 probe realizate, se scrie în ordinea respectivă pe verticală, în dreptul lor se scrie vârsta corespunzătoare a limbajului din tabelul de mai jos. Se adună cele 7 vârste ale limbajului, se împarte suma lor la 7 și se obține vârsta psihologică a limbajului copilului, care poate (sau nu) corespunde vârstei cronologice.

Tehnica Numește cuvinte, după Hemov P.C. Aplicarea acestui test permite evaluarea vocabularului (aspectul lexical) stocat în memoria activă a copilului. Examinatorul numește un cuvânt dintr-un grup generalizator și îi solicită copilului să exemplifice alte cuvinte ce desemnează grupul respectiv.

Grupuri de cuvinte generalizatoare: 1. Animale. 2. Plante. 3. Culorile obiectelor. 4. Forma obiectelor. 5. Alte caracteristici, decât forma și culoarea obiectelor. 6. Acțiuni umane. 7. Modalități de îndeplinire a acțiunilor de către om. 8. Calitatea acțiunilor executate de către om.

Pentru exemplificarea fiecărui grup, se acordă 20 de secunde. În total – 160 de secunde. Dacă copilului îi este greu să înceapă enumerarea cuvintelor potrivite, adultul îl ajută, denumind primul cuvânt al grupului, și îi cere copilului să continue.

Scala de evaluare a nivelului de dezvoltare a vocabularului stocat în memoria activă:

10 p. - foarte înalt (copilul numește 40 și mai multe cuvinte, care aparțin la toate grupurile); 8-9 p. – înalt (35 la 39 cuvinte, care aparțin la diferite grupuri); 4-7 p. - mediu (25 la 34 cuvinte care aparțin la diferite grupuri); 2-3 p. - jos (20 la 24 de cuvinte, care aparțin la diferite grupuri); 0-1 p. - foarte jos (copilul numește nu mai mult de 19 de cuvinte).

Testul Vocabularul, după P.B.Овчарова, are drept scop evaluarea nivelului de dezvoltare lexico-gramaticală al limbajului, a vocabularului copilului. Instrucțiune: “Imaginează-ți că te-ai întâlnit cu un străin - o persoană dintr-o altă țară, care cu greu înțelege limba română. El te-a rugat să-i explici ce înseamnă cuvântul Cum îi vei explica?”

În conformitate cu răspunsul, va fi evaluat vocabularul: pasiv - cunoaște semnificația unor cuvinte; activ – folosește cuvintele în vorbire; corectitudinea lexico-gramaticală a enunțului.. Dacă copilul nu poate explica, este rugat să deseneze obiectul sau să demonstreze semnificația cuvântului cu ajutorul gesturilor sau mișcărilor.

Rezultatul se evaluează adunând numărul de puncte acumulate pentru fiecare set de cuvinte (fiecare set conține 10 cuvinte). Scala de evaluare: 0 p. - nu înțelege cuvântul. Copilul spune că nu știe semnificația sau incorect explică cuvântul, de exemplu: “Blană - se pune pe pernă și dorm pe ea”; 1 punct - înțelege semnificația cuvântului, dar poate să exprime numai prin intermediul desenului, acțiuni practice sau gesturi; 1,5 p. - copilul descrie verbal obiectul,

cum ar fi “Bicicleta - pe ea se plimbă, are două roți, și, uneori, două mari și una mică”; sau “este pentru a merge pe ea”; “Umbrela - să te ascunzi de ploaie”; 2 p. - copilul dă definiția, care este aproape de cea adevărată (de exemplu, conține o referire la gen și unele caracteristici specifice). De exemplu: “scrisoarea - acesta este o hârtie pe care se poate scrie și să o trimiți într-un plic prin poștă”. Scorul maxim este de $10 \times 2 = 20$ de p..

Tabel 2. Date normative ale nivelului de dezvoltare lexico-gramaticală al limbajului, a vocabularului la Testul *Vocabularul*

Vârsta	Nivelul dezvoltării (puncte acumulate)		
	Jos	Mediu	Înalt
5-6 ani	0 - 6,5 p.	7 – 12 p.	12,5 – 20 p.

Cercetarea experimentală a nivelului de dezvoltare a limbajului și în mod special a laturii lexico-semantice au demonstrat diferențe între rezultatele obținute de preșcolarii cu tulburări de limbaj (TL) și preșcolarii cu dezvoltare tipică (DT), cu vârsta de 5-5,6. Diferențe statistice semnificative am stabilit între vârsta psihologică a limbajului la copiii cu TL și DT. Diferențe statistice la nivelul dezvoltării vocabularului (aspectul lexical) la metoda Numește cuvinte; între nivelul vocabularului (aspectul lexico-gramatical) la metoda Vocabularul între preșcolarii cu TL și DT. Diferența statistică o explicăm prin prezența TGL - III, care, considerăm, că e un impediment în evoluția normală a comunicării și relaționării cât cu maturii, atât și cu semenii.

Punctele slabe ale limbajului preșcolarilor, mai pronunțate la cei cu TL, evidențiate prin metodele de mai sus, raportate la tezele despre limbaj versus comunicare ale cercetătorilor Л.С. Выготский, М.И.Лисина, Л.Г.Галигузова, А.Г.Рузская, Е.О.Смирнова, Р.А.Смирнова, М.Г.Елагина, С.Пăunescu, М.Аncă, С.Вodea Hațegan, ne conduce către ipoteza că ulterior, în comunicarea copiilor vom dezvălui multe inadvertențe, neconcordanțe [1,2,3]. Astfel, considerăm oportună abordarea complexă a tulburărilor de limbaj la preșcolari și am elaborat și implementat un **Program complex de intervenție psiho-logopedică** în vederea dezvoltării comunicării prin optica ameliorării tulburării de limbaj a preșcolarilor, și consilierea părinților în perspectiva schimbării atitudinii și susținerii copilului cu TL [3].

Program complex de intervenție psiho-logopedică

Intervenție psiho-logopedică

Consiliere parentală

Ameliorarea TL prin dezvoltarea:

- auzului fonematic,
- motricității, articu-latorii și fine mâinil
- impostarea,
- diferențierea, automatizarea

Dezvoltarea limbajului:

- fonetico-lexical
- lexico-gramatical
- lexico-semantic
- premisele citit-scrisului

Dezvoltarea competențelor de comunicare verbală și non-verbală

Schimbarea și optimizarea atitudinilor și dezvoltarea abilităților parentale în vederea demersului comun de sprijin al copilului

În continuare voi dezvălui **Dimensiunea dezvoltarea limbajului**. În cadrul activităților de educație a limbajului, în cei 3-4 ani de grădiniță, are loc o dezvoltare și perfecționare a limbajului sub aspect fonetic, lexical și gramatical. Cu ajutorul limbajului sunt formate și organizate sisteme în care sunt integrate cunoștințele, ceea ce determină o complicitate a condițiilor interioare și de formare a personalității copilului.

La vârsta preșcolară limbajul capătă noi valențe și îi permite copilului să realizeze relații cu adulții și cu ceilalți copii, să-și organizeze activitatea psihică, să-și exprime ideile și stările interioare dar și să înțeleagă și să acumuleze informații. Prin intermediul limbajului copilul își dezvoltă propria experiență și mai cu seamă învață din experiența altora. Din punct de vedere psihologic, momentul important pentru dezvoltarea ulterioară a sistemului verbal îl constituie recunoașterea, înțelegerea și pronunțarea primelor cuvinte de către copil. Chiar pentru un copil cu o vorbire anormală este necesară o influență sistematică în dezvoltarea auzului fonematic, în îmbunătățirea percepției auditive, în formarea abilității de a distinge cuvintele din propoziții, de a împărți cuvintele în silabe și de a pronunța corect sunetele în însușirea practică a raporturilor gramaticale, sub aspect morfologic și sintactic, în formarea unei exprimări clare, corecte, a ideilor, în dezvoltarea capacităților de a sesiza semnificația cognitivă a cuvintelor și propozițiilor încât să poată folosi un vocabular din ce în ce mai bogat, în formarea ritmului de vorbire corespunzător conținutului și deprinderii de a respecta pauzele, intonația și accentul. Caracteristicile vârstei preșcolare subliniază faptul că, deși anumite particularități de vârstă legate de pronunțarea sunetelor dispar, apar alte dificultăți odată cu dezvoltarea posibilităților de formare a propozițiilor.

Perfecționarea limbajului copiilor de vârstă preșcolară are o importanță deosebită, atât pentru integrarea copiilor în școală, cât și pentru dezvoltarea întregii personalități. Psihologii au demonstrat că viața afectivă complexă a copilului de vârstă preșcolară are o largă determinare asupra dezvoltării limbajului și a vorbirii și că făcându-se apel la valoarea afectivă a mesajului, comunicarea este mai deplină.

Obiective: dezvoltarea aspectelor fonetic, lexical și gramatical, sintactico-semantic ale limbajului; folosirea corectă a terminațiilor cazurilor substantivelor, mai ales genitivul și dativul, formelor articulate și nearticulate ale substantivelor la singular și plural;

Finalitățile dezvoltării dimensiunii:

- să pronunțe corect sunetele în îmbinări de cuvinte și propoziții;
- să se exprime corect gramatical, să folosească pluralul în vorbirea independentă; să folosească corect pronumele, adverbele, verbele la diferite timpuri, să compună corect propoziții pentru a descrie evenimente, fenomene;
- să schimbe formele verbale după persoană, timp, număr și mai ales să folosească corect trecutul și viitorul verbelor cunoscute;
- să acorde substantivele cu cuvintele care le însoțesc, să redea în vorbire anumite grade de comparație;
- să înțeleagă și să utilizeze cuvinte care exprimă grade de rudenie;
- să adreseze întrebări: De ce?, Ce fac?, Pentru ce?, Ce-i asta?, Cine? Cum?, Unde?;
- să folosească cuvinte pentru a evalua acțiuni sau situații;
- să poată să-și exprime starea de spirit și emoțiile utilizând o gamă variată de cuvinte și expresii;
- să înțeleagă și să utilizeze sinonime, antonime, omonime în vorbirea independentă.

- să asocieze sunetele cu literele corespunzătoare;
- să recunoască literele în cuvinte;
- să recunoască litera de tipar mare și mică;
- să conștientizeze că literele compun cuvinte;
- să contureze și să scrie litere de tipar;
- să folosească corect forme variate de pronume personale și de politețe, să realizeze acordul acestora cu unele părți de propoziție;
- să folosească corect cuvintele de legătura uzuale (conjunții și prepoziții);
- să construiască propoziții simple și dezvoltate, chiar unele fraze.

Conținutul ariei Dezvoltarea limbajului

Programa/Curricula pentru învățământul preșcolar asigură latura instrumentală a activității logopedului /educatorului și dă posibilitate să lucrăm creativ, să asigurăm designul fiecărei activități, ținând seama de specificul grupei, în mod deosebit, sub aspectul conținutului, metodologiei și al strategiei de lucru. Interdisciplinaritatea se impune ca una dintre direcțiile principale ale renovării activității din învățământ, în ansamblul său, și, în mod deosebit, în conținutul acestuia și a strategiilor aplicative de lucru.

Îmbogățirea vocabularului copiilor cu cuvinte noi (substantive, verbe, adjective, pronume, numere, conjuncții etc.) se realizează concomitent cu predarea de cunoștințe despre obiectele și fenomenele din mediul înconjurător. Cuvântul însușit în strânsă legătură cu obiectul sau fenomenul pe care-l desemnează nu va rămâne pentru copil o simplă expresie sonoră, ci va contribui la formarea unor reprezentări precise și clare despre obiectele și fenomenele respective. Îmbogățirea vocabularului preșcolarilor merge în pas cu cunoașterea realității, orientează întregul proces de stimulare și educare a limbajului copiilor spre cultivarea expresivității verbale, flexibilității, intonației și nuanțării vorbirii preșcolarului, astfel încât ea să denote inteligență, creativitate, putere de adaptare la noile situații ivite.

Pentru realizarea obiectivelor, am folosit *ca metode de realizare: jocuri didactice, lecturi după imagine, povestiri, memorizări, convorbiri.*

Pornind de la concepția generală a dezvoltării psihice, pedagogul german W.Stern a elaborat o teorie a jocului, ținând seama de factorii “interni” și factorii “externi” ai dezvoltării. Jocul învață, dezvoltă, modifică și educă, scrie Л.С.Выготский [apud 3, p.15]. Psihologul elvețian Jean Piaget [apud 3, p.15] definește jocul drept o activitate prin care copilul se dezvoltă în conformitate cu etapele formării sale intelectuale - etape marcate prin trei tipuri succesive de “structuri mintale”: scheme senzorio-motrice; scheme simbolice; forme raționale (socializate) ale gândirii. Pedagogia generală clasifică jocurile în trei categorii: jocuri de creație; jocuri de mișcare; jocuri didactice. Această clasificare corespunde în cel mai înalt grad sarcinilor dezvoltării copilului. Jocurile didactice se divizează în funcție de: conținut și material didactic utilizat. Pentru realizarea obiectivelor noi minuțios am selectat atât conținutul cât și materialele folosite, totodată ne-am coordonat de curriculum preșcolar (2010).

După conținutul didactic, unele jocuri didactice au urmărit verificarea și/sau sistematizarea cunoștințelor însușite de copii. În acest caz, jocul a constituit o activitate de verificare și control al modului de însușire a cunoștințelor și deprinderilor de către copii. Am ținut cont de particularitățile de vârstă ale copiilor, astfel ca încărcătura, volumul didactic al jocurilor didactice să crească de la simplu la complex.

Conținutul jocurilor didactice l-am orientat spre cunoașterea mediului înconjurător în paralel cu însușirea limbii materne. Jocurile didactice cu referire la *cunoașterea mediului înconjurător*, despre:

- *natură*, de ex., la tema lexicală *Animale* am utilizat jocurile: “Știți unde traiste? “; “Animale și hrana lor”, “Animale și Ce folos aduc?”, “Care-i familia ...?”, “Caută mama sau puiul”; ”Cine a venit?”. La tema lexicală *Anotimpuri* am jucat: ”4 surori”, “Ce se potrivește?”; “Bogăția anotimpului”, “După oricine, cine vine? “.

- *mediul ambiant apropiat*, de ex., la tema lexicală *Obiecte de uz personal-individual* am folosit jocurile: “Săculețul fermecat”; “Sa servim păpușa”; la tema lexicală *Jucării* - jocurile “Cu ce mă joc? “; la tema lexicală *Mobilier* - jocurile “Sa facem ordine în camera păpușii”; la tema lexicală *Îmbrăcăminte* - jocurile ”Să îmbrăcăm păpușa”.

- *om și activitatea sa*, de ex., la tema lexicală *Corpul omenesc*, am aplicat jocurile “Ce face păpușa?”; “Ce face copilul? “; la tema lexicală *Activitatea oamenilor* - jocurile ”Ghicește ce face mama? “; “Spune ce fac...?”; la tema lexicală *Unelte și produsul muncii* – jocurile “Ghicește la ce m-am gândit”; “Cu ce a fost lucrat?”; la tema lexicală *Meserii sau meseriași* – jocurile “Cine a trimis scrisoarea? “; “Cui trimit scrisoarea? “.

- *însușirile obiectelor lumii înconjurătoare*, de ex., la tema lexicală *Culorile* – am jucat jocurile ”Sa așezăm flori în vază”; “Fluturii vin la flori”; la tema lexicală *Mărimile* – jocurile “Găsește obiectul potrivit!; la tema lexicală *Forme* – jocurile “Cine are aceeași figură?”

- *reprezentărilor spațiale și de timp*, am utilizat *jocurile* “Spune unde stă?”, “Unde sunt jucăriile? “, “Când se întâmplă?”.

Jocurile didactice pentru *însușirea limbii materne*, utilizate:

- alcătuire de propoziții simple sau dezvoltate: “Ce știi despre mine? “;
- pentru însușirea corectă a structurii gramaticale: “Cine face, ce face? “, “Spune ce face?”, “Răspunde repede și bine”, “Eu spun una, tu spui multe”, “Cine este, cine sunt?”.
- pentru realizarea analizelor fonetice: “Câte cuvinte am spus?”, “Jocul silabelor” , ”Jocul sunetelor”, “Cuvinte, silabe, sunete”.
- pentru dezvoltarea vorbirii coerente, fluente, expresive, dialogate: “Telefonul”“, “Robotul”, “O discuție între prieteni”, “Spune ce sunt? “, “Mare sau mic?”, “Repede și bine”, “Al câtelea ... (obiect, ființă) lipsește? “, jocuri cu alcătuire de propoziții și fraze; jocuri de compunere de povești
- de redare ritmică a unor versuri sau care se desfășoară după o melodie cunoscută: “Leagănul”“, “Coroana”, “Trenul”, “În pădure”.

Materialele didactice folosite în jocuri sunt jucării didactice, obiecte din natură și obiecte de întrebuințare zilnică, imagini, costume, siluete, ilustrații.

Tematica lexicală recomandată de curriculum: în septembrie - tema “Toamna”; în octombrie - “Legume și fructe”, “Îmbrăcăminte”; în noiembrie - “Familie”, “Animale de companie”; în decembrie - “Iarna”, “Animalele sălbatice”; în ianuarie - “Transport”, “Păsări migratoare și sedentare”; în februarie - “Animalele sălbatice”, martie - primăvară “,” Păsări de casă și pădure “, în aprilie -” Jucării “,” Plante “, în mai -” Insecte “, plantele”.

BIBLIOGRAFIE

1. HAȚEGAN BODEA, C. Logopedia. Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise. București: Ed. TREI, 2016. 618 p. ISBN 978-606-719-722-8

2. OLĂRESCU, V.; PONOMARI, D. Asistența logopedică și psihologică: Principii. Metodologii. Perspective. Chișinău: Elena – V.I. SRL, 2012. 252 p. ISBN 978-9975-106-98-6
3. OLĂRESCU, V.; PONOMARI, D. Intervenția complexă psihologo-logopedică în tulburări de limbaj. Ghid metodologic. Chișinău: S. n., Tipogr. "Pulsul Pieței" 2019. 60 p. ISBN 978-9975-3223-7-9

NOI COMPETENȚE ALE PROFESORILOR DIN PERSPECTIVA EDUCAȚIEI INCLUZIVE

NEW COMPETENCES OF TEACHERS FROM THE PERSPECTIVE OF INCLUSIVE EDUCATION

*Maria Rotaru, dr., conf. univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Maria Rotaru, PhD, associate professor
"Ion Creanga" SPU of Chișinău
<https://orcid.org/0000-0002-7393-0298>*

CZU: 376.1

Abstract

The idea of "education for each and all" - or, rather, education adapted to the needs of each student requires the teacher to develop new competencies: the ability to adapt to student diversity, to support each student's accomplishment, to achieve superior performance and to develop abilities for continuing education. In the context of inclusive education, the teacher-student relationship involves certain characteristics that derive from this distinctive type of education and from the following key concepts: awareness, human rights, participative democracy, empowerment.

Key-words: education for each, competences, inclusive education

La etapa actuală de dezvoltare mai multe țări din lume realizează măsuri de reformă a sistemelor de educație, în conformitate cu schimbările sociale, politice și economice din ultima perioadă. Este important ca și sistemul de formare a profesorilor să răspundă evoluțiilor curriculumului, tehnologiei didactice (metodologiei de predare-învățare-evaluare), mijloacelor didactice, materialelor educaționale pe care profesorii trebuie să fie pregătiți să le folosească adecvat. Pentru ca aspectele anterioare să fie cu succes implementate, este necesară dezvoltarea unor noi competențe ale profesorilor.

Adaptarea competențelor profesorului la schimbările curriculare din sistemul școlar trebuie să țină seama de factorii care au generat reforma curriculumului (evoluții ale științei și tehnologiei, implicații ale aspectelor socio-culturale, economice și politice asupra sistemului de învățământ, dinamica pieței muncii). Tendințele majore ale reformelor curriculumului în plan european, iau în considerare și gama de probleme ale educației elevilor cu cerințe educaționale speciale, și constau în: - educația pentru toți; - relevanța curriculumului pentru individ și pentru societate; - dezvoltarea unor atitudini și valori dezirabile; - dezvoltarea abilităților, a gândirii critice, preocuparea pentru adecvarea instruirii la nevoile fiecărui individ; - maximizarea potențialului fiecărui copil; - predarea și învățarea centrate pe elev; - evaluarea holistică a performanțelor.